

Polskie dane
o bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowym
Aktualizacja 2006

Opracowanie na zlecenie
Europejskiego Obserwatorium Bezdomności
Europejskiej Federacji Narodowych Organizacji Zaangażowanych na rzecz Bezdomnych FEANTSA
www.feantsa.org

Lipiec 2006

Julia Wygnańska
Polski Korespondent
Europejskiego Obserwatorium Bezdomności

Spis treści:

Spis tabel.....	3
Streszczenie	4
Wprowadzenie	5
I. Statystyki bezdomności na różnych poziomach instytucjonalnych.....	6
Eksperckie szacunki wielkości populacji bezdomnych	6
Poziom ogólnopolski	7
Badanie ankietowe pracowników socjalnych na reprezentatywnej próbie gmin	7
Dane od beneficjentów Programu Osłonowego Bezdomność.....	8
Statystyki pomocy społecznej	9
Bazy danych o placówkach dla bezdomnych	11
Statystyki zgonów spowodowanych wyżeźbieniem	15
Poziom regionalny	16
Strategie rozwoju i polityki społecznej województw	16
Badania Pomorskiego Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności.....	16
Poziom miejski	17
Miasto Stołeczne Warszawa.....	17
Zespoły ds. bezdomnych w strukturach państwowej pomocy społecznej.....	18
Pojedyncze organizacje.....	19
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta	19
Stowarzyszenie MONAR	20
CARITAS Kielecka.....	21
Stowarzyszenie 'Lekarze Nadziei'	22
II. Rodzaje placówek i proponowane standardy a ETHOS	23
III. Dane dla poszczególnych typów ETHOS	24
2-3-4 przebywający w placówkach.....	24
5.1 Ośrodki dla uchodźców	25
6.1 Opuszczający więzienia.....	26
Statystyki biura penitencjarnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej.....	26
6.2 Opuszczający szpitale	27
Wsparcie na usamodzielnienie	27
7. Specjalistyczne zakwaterowanie wspierane	28
Wspierane mieszkania socjalne	28
Mieszkania chronione.....	28
Konkluzje	31

Spis tabel

Streszczenie

W rozdziale pierwszym Raportu opisane zostały próby podejmowane przez różne instytucje w Polsce (poczynając od rządu, instytucji regionalnych, zarządach miast a kończąc na pojedynczych gminach i organizacjach pozarządowych) na rzecz lepszego zrozumienia charakteru, liczebności i potrzeb populacji osób bezdomnych. Prawdopodobnie nie jest to opis wyczerpujący - został oparty nie tyle o systematyczne badania naukowe ile obserwację, analizę stron internetowych największych organizacji oraz rozmowy telefoniczne z pracownikami różnych instytucji. Rozdział drugi zawiera opis dostępnych w Polsce form pomocy adresowanych do osób bezdomnych oraz proponowanych standardów a następnie próba ich dopasowania do odpowiednich typów ETHOS w jej dwóch pierwszych kategoriach *bez dachu nad głową* oraz *bezdomność*. Rozdział trzeci to komentarze do matryc z danymi stanowiącymi załącznik do Raportu.

Wprowadzenie

Bezdomność jest wymagającym przedmiotem badań statystycznych. Ucieka badaniom opinii publicznej i masowym statystykom. Raport *‘Polskie dane o bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowym - Aktualizacja 2006’* powstał na zlecenie Europejskiego Obserwatorium Bezdomności FEANTSA. Jest jednym z dwudziestu pięciu raportów opracowanych we wszystkich krajach Unii Europejskiej w celu zdiagnozowania możliwości prowadzenia badań porównawczych bezdomności na poziomie europejskim. Raporty narodowe są przygotowywane co roku i mają charakter aktualizacji. Na ich podstawie powstaje Europejski Raport Statystyczny o Bezdomności. Misją Europejskiego Obserwatorium Bezdomności jest prowadzenie i publikowanie badań umożliwiających planowanie i wdrażanie skuteczniejszych programów polityki społecznej na rzecz osób bezdomnych i wykluczonych mieszkaniowo.

Polski Raport jest przeglądem dostępnych źródeł danych i próbą oszacowania ich kompatybilności z Europejską Typologią Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS. Powstał w oparciu o analizę stron internetowych czołowych instytucji działających na rzecz bezdomnych (Fundacja Pomocy Wzajemnej ‘BARKA’, CARITAS Polska, CARITAS Kielecka, Warszawskie Centrum Pomocy Bliźniemu MONAR, Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie NIEBIESKA LINIA), portalu internetowego www.wiadomości.ngo.pl, stron internetowych ministerstw i urzędów państwowych min. Ministerstwa Polityki Społecznej (MPS), Ministerstwa Sprawiedliwości, Urzędu Repatriacji i Uchodźców, Urzędu Rozwoju Miast, Komendy Głównej Policji. Wiele informacji zostało uzyskanych w rozmowach telefonicznych i bezpośrednich oraz za pośrednictwem poczty elektronicznej z kompetentnymi pracownikami instytucji min. Biura Penitencjarnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej, Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej MPS.

I. Statystyki bezdomności na różnych poziomach instytucjonalnych

Eksperskie szacunki wielkości populacji bezdomnych

Brak badań o zasięgu krajowym oraz brak systemów agregowania danych jest przyczyną dużej popularności 'szacunków eksperckich'. Ich źródłem są zazwyczaj działacze organizacji zaangażowanych od lat w pracę na rzecz tej grupy. Są to ludzie z ogromnym doświadczeniem praktycznym, którzy przyciskani do muru, usiłują w oparciu o wiedzę czerpaną z codziennej pracy zaspokoić zainteresowanie pytających podając różnego rodzaju estymacje. Ich charakterystyczną cechą wspólną jest brak oparcia w systematycznych danych a z pewnością brak powołania się na konkretne identyfikowalne i ogólnie dostępne źródło w postaci np. raportu z badań lub nazwiska badacza. Czasem jako źródło podaje się nazwę ośrodka badawczego np. jednego z uniwersytetów. Rzadko też wskazuje się metody czy też sposoby uzyskania danej wielkości. Kwestia definicji jest raczej pomijana – eksperci używają po prostu określenia 'bezdomni'. Estymacje te, to zazwyczaj przedziały liczbowe dość znacznie się między sobą różniące. Padają podczas konferencji, czasem włączane są do dokumentów towarzyszących projektom organizacji w procesie zabiegania o środki finansowe na działalność.

W opisie jednego z projektów dostępnym na portalu organizacji pozarządowych www.ngo.pl można dowiedzieć się, że *według szacunków Uniwersytetu Wrocławskiego, przyrost kwalifikowanej bezdomności wobec już istniejącego rozmiaru, sięga nie mniej niż od 13 do 17% rocznie*. Autor (nieznany) jednocześnie zaznacza ubezpieczając się, że *liczby bezwzględne są nie do oszacowania w konkretnym roku obliczeniowym, ze względu na migracyjny charakter zjawiska, oraz brak skutecznego mechanizmu szacunkowego, ale formułuje pewną tezę, iż problem bezdomności jest zjawiskiem o niezwykle dynamicznym charakterze jego wzrostu*. Dalej stwierdza, iż *blisko 25% bezdomnych unika kontaktu z placówkami zorganizowanych form stacjonarnej pomocy w obawie przed konsekwencjami urzędowego obiegu informacji*. Dotyczy to osób, przebywających w kanałach, pustostanach, węzłach magistral ciepłowniczych i altanach działkowych. Autor nie podaje podstawy, na jakiej wnioskuje o konkretnej wielkości procentowej przyrostu populacji ani skali bezdomności poza-instytucjonalnej.

W Gazecie Prawnej¹ w artykule poświęconym starzeniu się społeczeństwa i bezdomności, autor przywołuje wypowiedź dyrektora departamentu w Ministerstwie Polityki Społecznej, według której w Polsce w 2004 roku było blisko 28 tysięcy bezdomnych rodzin. Choć nie jest podane źródło cytowanej liczby, można się domyślić, iż pochodzi ono ze statystyk pomocy społecznej opracowywanych przez ów departament i dotyczy liczby rodzin, które w danym roku uzyskały

¹ *Bezdomność. Negatywne skutki starzenia się społeczeństwa*, Gazeta Prawna nr 208 (1573), 2005.10.25

świadczenia pomocy społecznej z tytułu trudnej sytuacji życiowej, jaką jest bezdomność. W artykule brakuje wskazania sposobu definiowania bezdomności określonej podaną liczbą, a jest to bardzo istotne w przypadku tych danych.

Opinie na temat wielkości populacji formułowali również uczestnicy konferencji na temat *'Skali potrzeb osób bezdomnych i poziomu ich zabezpieczenia w Polsce'*², która odbyła się na początku 2006 roku przyciągając zarówno działaczy, jak i urzędników zajmujących się tym problemem. Według nich liczbę osób bezdomnych w Polsce należy szacować na 60-70 tys, jednak ze względu na złożoność zjawiska uzasadnione jest również stosowanie przedziału od 30 do 300 tysięcy osób, jeśli weźmie się pod uwagę tzw. szarą strefę, czyli osoby mieszkające od czasu do czasu u różnych członków rodziny i bezdomne jedynie okresowo.

Wiele uogólnień zwłaszcza tych dotyczących rozkładu procentowego cech populacji (proporcja mężczyzn i kobiet, przyczyny bezdomności) formułowanych jest na podstawie statystyk uzyskiwanych w pojedynczych placówkach, bądź placówkach prowadzonych przez pojedynczą organizację.

Tymczasem żaden z systemów zbierania danych o osobach bezdomnych opisanych w dalszej części niniejszego raportu nie jest podstawą do innego niż uznaniowy i przedziałowy szacowania wielkości tej populacji w skali kraju. Poszczególne systemy nie nadają się również do agregacji.

Poziom ogólnopolski

Badanie ankietowe pracowników socjalnych na reprezentatywnej próbie gmin

W 2005 roku CARITAS Kielecka przeprowadziła badanie ankietowe dotyczące stopnia zaspokojenia potrzeb oraz liczby osób bezdomnych w Polsce. Kwestionariusze zostały rozesłane do pracowników socjalnych zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej w reprezentatywnej próbie gmin. Dobór próby miał charakter warstwowy i obejmował wszystkie województwa oraz gminy z powiatów z dwóch grup: te, w których istnieją usługi dla bezdomnych i te, w których takie usługi nie istnieją). Dla każdego województwa wylosowano po jednym powiecie z każdej kategorii i przebadano pracowników z wszystkich gmin w wybranych powiatach. Całkowita liczebność próby wyniosła 242 gminy z 30 powiatów. Dodatkowo do próby włączono pięć dużych miast. Zdaniem badacza próba jest reprezentatywna dla całej Polski z 6% marginesem błędu. Na potrzeby badania nie przyjęto jednolitej definicji bezdomności – pozostawiono ją uznaniu respondentów. Rezultaty zaprezentowano w Tabeli 1.

---

² Relacja z konferencji jest dostępna pod adresem <http://caritas.pl/news.php?id=4237&d=6>

Tabela 1. Badanie pracowników socjalnych na reprezentatywnej próbie gmin

Kategorie wg. wielkości zaludnienia gmin	Przeciętna liczba bezdomnych
Do 5000	2.45
5000 do 10,000	1.94
10,000 do 15,000	5.21
15,000 do 50,000	14.21
50,000 do 200,000	145.20
ponad 200,000	1220.00
Ogółem	36.44

Wyniki badania w gminach zostały ekstrapolowane w oparciu o kryterium wielkości zaludnienia dla całej Polski. Uzyskana liczba to 62 000 z 6% marginesem błędu (3700). Pozostałe wyniki badania wskazują na związek między wielkością gminy a skalą bezdomności na jej terenie oraz wielkością systemu pomocy dla tej grupy. Pracownicy socjalni w swojej pracy koncentrują się na dystrybucji pomocy finansowej i wsparciu kryzysowym, jednocześnie rozumiejąc potrzebę i wagę aktywnych form zapobiegania i likwidowania bezdomności.

Konstrukcja badania nie daje możliwości wskazania kompatybilności wyników z ETHOS. Sposób definiowania bezdomności przez respondentów nie był badany.

Dane od beneficjentów Programu Ośłonowego Bezdomność

W ramach Programu Ośłonowego Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu Osób Bezdomnych i Zagrożonych Bezdomnością³, realizowanego przez Ministerstwo Polityki Społecznej, beneficjenci programu, czyli organizacje pozarządowe składają sprawozdania z wykonania działań dofinansowanych ze środków programu. Jeden punkt sprawozdania dotyczy *liczby osób objętych pomocą w okresie sprawozdawczym z uwzględnieniem podziału na kobiety, mężczyzn i dzieci*⁴. Dane ze sprawozdań są podsumowywane na poziomie województw – część środków programu jest przekazywana organizacjom za pośrednictwem konkursów ogłaszanych przez wojewodów – a następnie dalej agregowane w Departamencie Polityki i Integracji Społecznej MPS. Departament nie prowadzi statystyk podopiecznych organizacji, które otrzymały dofinansowanie w konkursie ogłoszonym bezpośrednio przez Ministra, w obawie przed podwójnym liczeniem - wiele organizacji otrzymuje dotacje z obydwu źródeł.

Wwydaje się, że zdecydowana większość aktywnie działających organizacji pracujących na rzecz bezdomnych korzysta ze środków Programu Ośłonowego. Procedura aplikacyjna oraz sprawozdawczość nie są skomplikowane, program jest dobrze znany organizacjom, ogłaszany pod koniec roku i jest dobrym źródłem dodatkowych pieniędzy, które można przeznaczyć na pokrycie

³ Program jest szerzej opisany w Polish Policy Update 2006

⁴ Wzór Sprawozdania z realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej 2005, Ministerstwo Polityki Społecznej.

dziur w budżetach na bieżące potrzeby typu prąd, gaz, czynsz itd. Wydaje się, że listę beneficjentów programu można uznać za reprezentatywną dla organizacji aktywnie zaangażowanych na rzecz osób bezdomnych.

Wątpliwości budzi jakość danych o liczbie podopiecznych zgłaszana w sprawozdaniach przez organizacje oraz sposób ich agregacji. Po pierwsze nie jest jasne czy liczby deklarowane przez organizacje dotyczą udzielonych usług, czy osób, które z nich skorzystały. Program nie wymaga od organizacji uzasadniania wielkości liczb ani też prowadzenia rejestrów podopiecznych, będących podstawą do ich uzyskania. Sposób uzyskiwania konkretnych liczb zależy wyłącznie od organizacji i nie jest weryfikowalny. Po drugie, nie jest możliwe wykluczenie kilkukrotnego liczenia tych samych osób, które w okresie realizacji programu skorzystały z pomocy kilku placówek, które oddzielnie rozliczają się ze środków Programu. Zgodnie z konstrukcją pytania w sprawozdaniu liczby mają dotyczyć osób, które skorzystały z pomocy w *sprawozdawanym okresie*, czyli mniej więcej trzymiesięcznym czasie realizacji programu. Po trzecie, jest prawdopodobne, że są organizacje, które wbrew założeniu Departamentu korzystają wyłącznie ze środków alokowanych bezpośrednio przez Ministerstwo. Nie uwzględnienie danych o ich podopiecznych może powodować niedoszacowanie.

W 2005 roku według danych pochodzących ze sprawozdań wojewodów, organizacje udzieliły wsparcia 87 238 osobom, z czego mężczyźni to 55 148, kobiety 18 270 oraz dzieci 13 829⁵.

Wydaje się, że wartość liczb uzyskiwanych w sprawozdaniach beneficjentów Programu Ośłonowego dla szacowania wielkości populacji osób bezdomnych w Polsce wzrosłaby, dzięki niedużej modyfikacji pytania we wzorze sprawozdania. Można pytać o liczbę podopiecznych organizacji w oznaczonym punkcie w czasie, konkretnego dnia np. 15 listopada. Pozwoliłoby to wyeliminować podwójne liczenie osób korzystających w sprawozdawanym okresie z usług kilku organizacji, oraz dałoby pewność, że przedmiotem pomiaru jest liczba osób, a nie liczba usług czy też udzielonych noclegów. Byłoby to również łatwiejsze dla organizacji – wystarczy policzyć mieszkańców schroniska jednej nocy zamiast prowadzić i podsumowywać rejestry z kilku miesięcy. Wysokość dotacji nie powinna być w żaden sposób uzależniona od deklarowanych liczb.

Statystyki pomocy społecznej

Pewne dane liczbowe na temat osób bezdomnych są dostępne w statystykach pomocy społecznej prowadzonych przez Ministerstwo Polityki Społecznej. Są one tworzone na podstawie sprawozdań lokalnych ośrodków pomocy społecznej z realizacji ich ustawowych zadań. Istnieje kilka rodzajów świadczeń adresowanych wprost do osób bezdomnych – ich charakterystyka oraz zasady

---

⁵ Dane pochodzą z materiałów uzyskanych w Departamencie Polityki i Integracji Społecznej Ministerstwa Polityki Społecznej 25 lipca 2006 roku.

przyznawania zostały szerzej opisane w Polskim Raporcie Statystycznym 2005. Zestawienie danych z lat 2003-2005 pokazano w Tabeli 1.

Tabela 1. Statystyki pomocy społecznej dotyczące świadczeń adresowanych do osób bezdomnych

	2003	2004	2005
Liczba osób, które otrzymały pomoc w formie schronienia	11 181	10 898	12 122
Liczba osób w rodzinach, które otrzymały wsparcie z powodu trudnej sytuacji spowodowanej bezdomnością	32 414	35 968	33 785
Liczba osób, które skorzystały ze schronisk i noclegowni finansowanych z budżetów gmin na pomoc społeczną	14 893 liczba miejsc 5123 placówki 163	15 215 liczba miejsc 6675 placówki 193	15 234 liczba miejsc 7774 placówki 209
Liczba osób, które skorzystały ze schronisk i noclegowni finansowanych z budżetów powiatów na pomoc społeczną	707 liczba miejsc 181 placówki 3	603 liczba miejsc 292 placówki 5	909 liczba miejsc 435 placówki 8

Jednym z nowych narzędzi pomocy społecznej adresowanym wprost do osób bezdomnych jest możliwość zawierania *indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności*. Możliwość ta została wprowadzona do systemu pomocy społecznej Ustawą z 12 marca 2004 o pomocy społecznej. Indywidualny program to swego rodzaju kontrakt podpisywany między osobą bezdomną deklarującą podejmowanie działań na rzecz wyjścia z bezdomności oraz pracownikiem socjalnym zatrudnionym w lokalnym państwowym ośrodku pomocy społecznej lub organizacji pozarządowej.

Niestety, statystyki dotyczące programów nie są elementem oficjalnej sprawozdawczości pomocy społecznej. Nie wiadomo zatem, ile programów podpisano ani tym bardziej zrealizowano w skali kraju. Istnieją województwa, w których pracownicy socjalni, nawet ci specjalizujący się w pracy z osobami bezdomnymi o programach nie mają pojęcia. Są miasta, w których nie podpisano programu z żadną osobą.

Pewne dane zgromadził Departament Polityki Społecznej za pośrednictwem sprawozdań beneficjentów Programu Ochrony Bezdomności. Wśród podopiecznych organizacji, które uzyskały wsparcie ze środków alokowanych przez wojewodów znalazło się 2319 osób objętych programami. Nie wiadomo, jaka część programów została zawarta przez państwowe ośrodki pomocy społecznej a jaka przez organizacje pozarządowe. Najwięcej programów podpisano w województwie śląskim: 1046, a następnie pomorskim 442 i wielkopolskim 365. W sześciu województwach podpisano mniej niż dziesięć programów lub nie podpisano żadnego.

W województwie wielkopolskim dane o *ipwb* gromadzi Specjalistyczny Zespół Pracy Socjalnej z Osobami Bezdomnymi działający w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie z siedzibą w Poznaniu. Zespół podpisał w 2005 roku dziewięć programów, poznańskie organizacje prowadzące

placówki dla bezdomnych dotowane ze środków samorządu przeznaczonych na pomoc społeczną zawarły 277 programów. Zdaniem pracowników Zespołu są to kompletne dane na temat liczby programów zawartych na terenie miasta Poznania.

Nie jest wykluczone, że podobne dane zbierane są w innych miastach i gminach, jednak brak procedury systematycznego ich agregowania na poziomie krajowym, nie pozwala na cytowanie kompletnych danych na ten temat. A szkoda, ponieważ prowadzonym statystykom o podpisanych programach towarzyszą dane o osobach, które w wyniku ich realizacji się usamodzielniały. Zagregowane na poziomie krajowym byłyby unikalnym źródłem informacji na ten temat.

Bazy danych o placówkach dla bezdomnych

W Polsce istnieje pięć baz danych dotyczących organizacji i instytucji oraz prowadzonych przez nie placówek świadczących różnego rodzaju pomoc osobom bezdomnym. Były one tworzone dla różnych celów, na podstawie różnych źródeł, w różnych momentach były też aktualizowane. Wszystkie powstały z inicjatywy i są zarządzane przez organizacje pozarządowe. Szczegółową charakterystykę przedstawiono w Tabeli 2.

Tabela 2. Bazy danych o placówkach dla bezdomnych

	Informator o placówkach dla bezdomnych CARITAS ⁶	Organizacje i instytucje działające na rzecz osób bezdomnych Stowarzyszenia KLON/JAWOR www.bazy.ngo.pl	Informator Wspólnoty Roboczej Związków Organizacji Socjalnych WRZOS ⁷	Informator Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta http://www.bratalbert.cp.win.pl/informator/	Informator o placówkach dla ofiar przemocy w rodzinie ⁸ NIEBIESKA LINIA www.niebieska linia.org
Dostęp	Otwarty	Otwarty	Otwarty	Otwarty	Wewnętrzny
Rok stworzenia bazy, ostatniej aktualizacji i jej formy	Aktualizowana w drugiej połowie 2005 r o dane uzyskane w urzędach wojewódzkich	Od stworzenia w 2003 roku nie było systematycznej aktualizacji całości. Aktualizacja danych warszawskich na początku 2006. Baza otwarta na samo-aktualizację przez placówki	Od powstania w 2003 roku nie była aktualizowana, w 2006 nowa część bazy z 6 województw nieobjętych poprzednim badaniem	Od stworzenia w 2000 roku nie było systematycznej aktualizacji, raczej ad hoc, o dane publikowane przez dolnośląski urząd wojewódzki	Istnieje od końca lat 90. Systematyczna całościowa aktualizacja na początku 2005. Aktualizowana na bieżąco przez placówki i pracowników pogotowia dla ofiar przemocy w rodzinie
Jakie dane zawiera	Nazwa placówki, podmiot prowadzący, adres placówki, telefony, email	Nazwa, dane adresowe, instytucja prowadząca placówkę, data ostatniej aktualizacji oraz kilkanaście typów działalności w tym organizacja/instytucja działająca na rzecz osób bezdomnych	Nazwa, dane adresowe, instytucja prowadząca placówkę, forma pomocy, liczba miejsc noclegowych, specjalizacja miejsc noclegowych	Nazwę placówki, nazwę podmiotu prowadzącego, adres pocztowy, telefon, mail, liczbę miejsc, liczbę wydawanych posiłków	Nazwa placówki, podmiot prowadzący, adres placówki, telefony, email
Rodzaj placówki	Rodzaj pomocy w tym noclegownia, schronisko oddzielnie	Według deklaracji placówki w tym: schronisko i noclegownia jako jeden typ, dom samotnej matki,	Według deklaracji placówki/instytucji wypełniającej ankietę	Jak placówka sama się określiła: schronisko (dom czasowego pobytu), noclegownia (schronisko w dzień nie czynne), dom (ośrodek stałego pobytu), dla kobiet, mężczyzn i bez podziału	Według deklaracji placówki w tym: formy pomocy (min. nocleg) oraz typy przyjmowanych klientów np. kobiety, mężczyźni, dzieci, młodzież, sprawcy
Liczba miejsc:	Jest	Brak	Jest	Jest	Brak
Liczba klientów:	Brak	Brak	Brak	Brak	Brak
Sposób doboru rekordów	Pierwotnie dane z wszelkich instytucji (urzędy wojewódzkie, KLON, centrale organizacji sieciowych). Aktualizacja w 2005 o dane z urzędów wojewódzkich	Baza danych KLON/JAWOR o organizacjach i instytucjach działających na polu pomocy społecznej, dane lokalne, z urzędów wojewódzkich	Organizacje zrzeszone we WRZOS i inne na bazie ich lokalnych kontaktów	Na podstawie danych organizacji ubiegających się o datację z Programu Bezdomność	Brak danych
Zasięg terytorialny	Ogólnopolska	Ogólnopolska	14 województw	ogólnopolski	Ogólnopolski
Generowanie statystyk	Ma formułę access, można generować dowolne statystyki po	Baza przeszukiwalna za pośrednictwem Internetu. Po	Po kontakcie z organizacją	Jest to strona internetowa, nie ma formuły bazy danych tylko tabeli -	Po kontakcie z organizacją

⁶ W lipcu 2006 roku baza nie była dostępna w Internecie z powodu przebudowy strony CARITAS.

⁷ W lipcu 2006 roku baza nie była dostępna w Internecie z powodu przebudowy strony WRZOS.

⁸ Pogotowie pracuje nad wdrożeniem nowej bazy danych o większych możliwościach w ramach projektu "Niebieska Sieć". Nowa baza jest jeszcze w fazie testowej - jej możliwości mają być znacznie większe.

	kontakcie z organizacją	kontakcie z KLON/JAWOR możliwe generowanie bardziej skomplikowanych statystyk.		trzeba zliczać ręcznie	
Liczba rekordów Liczba placówek stacjonarnych lub pół-stacjonarnych	1487 721	727 306	Brak danych	??? 328	1915 245

Wszystkie bazy są prowadzone dla celów poradnictwa w związku z tym, zawierają przede wszystkim dane kontaktowe i adresowe. Rzadkością są dane o liczbie miejsc w placówkach, lub ich specjalizacji. W większości 'bazy' mają formułę dokumentów tekstowych, nie poddają się łatwemu przeszukiwaniu a statystyki dotyczące całości można uzyskać jedynie licząc na piechotę. Rodzaj placówki jest określany na podstawie deklaracji organizacji i obejmuje bardzo wąską skalę sprowadzającą się do odróżnienia schroniska, noclegowni, domu i jadłodajni. Jest to dalece mniej rodzajów usług niż w rzeczywistości funkcjonuje.

Znamienny jest brak wyodrębnienia w żadnej bazie istniejącego i rozwijanego (choć z trudem) rodzaju pomocy w formie tzw. mieszkań kontraktowych, readaptacyjnych czy treningowych. Brakuje również informacji o prowadzonych przez wiele organizacji pokojach hostelowych. Wynika to prawdopodobnie faktu nieistnienia tych form pomocy w okresie tworzenia baz oraz przyjętego sposobu aktualizacji w oparciu o dane zgromadzone pierwotnie. Prawdopodobnie w żadnym formularzu używanym przy aktualizacji ten rodzaj pomocy nie był wyłuszczonej.

W żadnej bazie nie ma informacji na temat skali świadczonej pomocy, liczby klientów czy liczby miejsc wykorzystanych w skali roku. Dane w nich zawarte nie mają jak być wykorzystane do szacowania wielkości populacji osób bezdomnych korzystających z placówek pomocy stacjonarnej w Polsce. Bazy są jednak dobrym źródłem danych wyjściowych dla dalszych badań np. o standardach usług.

Baza o organizacjach i instytucjach działających na rzecz osób bezdomnych Stowarzyszenia KLON/JAWOR nie była w pełni aktualizowana od 2003 jednak w odróżnieniu od bazy CARITAS zawarte w niej dane są uzyskiwane bezpośrednio w placówkach i prowadzących je organizacjach. Jest łatwo dostępna w Internecie, aktualizacji może dokonać każda organizacja samodzielnie za pośrednictwem prostego formularza.

Obecnie najaktualniejszy jest Informator CARITAS. Został zaktualizowany w oparciu o dane urzędów wojewódzkich o organizacjach i instytucjach działających na ich terenie. Punktem wyjścia była poprzednia wersja informatora stworzona w oparciu o to samo źródło wzbogacone danymi z central sieciowych organizacji zajmujących się bezdomnością i innych instytucji. Informator jest dostępny w wersji książkowej oraz w formie przeszukiwanej bazy danych dostępnej za pośrednictwem Internetu dla każdego użytkownika. Przy ostatniej aktualizacji poza danymi z urzędów wojewódzkich można było sięgnąć po informacje zgromadzone w dostępnych bazach, a zwłaszcza te aktualizowane ostatnio na poziomie lokalnym bezpośrednio w placówkach (KLON Warszawa) i branżowe (Informator Niebieskiej Linii).

W bazie danych zgromadzono informacje o blisko 1500 instytucjach pomagających osobom bezdomnym. Część z nich to placówki wspierające bezdomnych w ramach działalności skierowanej do szerszej grupy odbiorców np. centra pomocy rodzinie, lokalne ośrodki pomocy społecznej, centra i kluby integracji społecznej oraz domy pomocy społecznej. Pozostałe to schroniska, noclegownie, i jadłodajnie.

W bazie opisano 721 instytucji posiadających w sumie ponad 23,000 miejsc schroniskowych i noclegowych. Część z nich nie należy do klasycznych schronisk i noclegowni – są to duże instytucje państwowej pomocy społecznej dysponujące kilkoma miejscami dla bezdomnych przebywających w okolicy. 80 procent placówek prowadzonych jest przez organizacje pozarządowe, pozostałe to jednostki samorządu terytorialnego, zapewniające 14 procent dostępnych miejsc noclegowych. Największe organizacje sieciowe czyli CARITAS, MONAR, TPBA oraz organizacje kościelne prowadzą 30% placówek zapewniających 46% miejsc. Pozostałe organizacje pozarządowe działające lokalnie, lub co najwyżej regionalnie nie zrzeszone w dużych sieciach prowadzą 50% placówek zapewniających 40% miejsc.

Tabela 3. Rodzaj podmiotów prowadzących schroniska i noclegownie dla bezdomnych oraz liczba miejsc noclegowych według Bazy danych CARITAS

	schroniska i noclegownie		miejsca noclegowe	
CARITAS, TPBA, MONAR, organizacje kościelne	217	30%	10856	46%
inne organizacje pozarządowe	359	50%	9492	40%
jednostki samorządu terytorialnego	145	20%	3321	14%
razem	721	100%	23669	100%

Statystyki zgonów spowodowanych wyziębieniem

Policja prowadzi statystyki dotyczące liczby zgonów w sezonie zimowym spowodowanych wyziębieniem. Dotyczą one osób, które zmarły z powodu głębokiego upojenia alkoholowego oraz braku schronienia bez możliwości wyodrębnienia obu kategorii. Dane zaprezentowane są w tabeli 4.

Tabela 4. Zgony z powodu wyziębienia w sezonie 2004/5

miesiąc	liczba
Październik	7
Listopad	36
Grudzień	31
Styczeń	29
Luty	55
Marzec	31
Kwiecień	1
razem	190

Poziom regionalny

Strategie rozwoju i polityki społecznej województw

Na mocy ustawy o samorządzie województwa, samorzady zobowiązane są do *opracowywania, aktualizowania i realizacji strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej*⁹. Przygotowanie dokumentu powinno się odbywać we współpracy z partnerami lokalnymi w szczególności organizacjami pozarządowymi działającymi na polu pomocy społecznej. Elementem strategii powinna być diagnoza potrzeb społecznych województwa. Nie wszystkie samorzady wywiązują się jednak z tego obowiązku. Część strategii to suche dokumenty przytaczające urzędowe statystyki odgrzebane w biurkach urzędników. Sporządzenie diagnozy potrzeb w oparciu o niezależne badania jest rzadkością. Strategii poszczególnych województw trzeba szukać bez gwarancji powodzenia na szesnastu oddzielnych stronach internetowych. Zawarte w nich informacje nie są w żaden sposób agregowane w skali kraju.

Szkoda, ponieważ strategie te są potencjalnym źródłem informacji o problemach społecznych min. bezdomności widzianych z perspektywy regionu. Odpowiedzialne podejście do ich tworzenia mogłoby stać się bodźcem do prowadzenia analizy potrzeb i programów polityki społecznej w oparciu o niezależne badania.

Pozytywnym przykładem jest „Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2015”, która oprócz tego, że powstała, jest przedmiotem regularnie prowadzonego monitoringu. Raport z monitoringu z 2005 roku zawiera sporo informacji dotyczących populacji osób bezdomnych przebywających na terenie województwa. Należą do nich min. dane na temat podpisanych i przeprowadzonych indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, liczba bezdomnych dzieci, stan zabezpieczenia potrzeb noclegowych osób bezdomnych łącznie z liczbą placówek i oferowanych przez nie miejscach noclegowych. Cytowane liczby powstały w oparciu o informacje pochodzące od gmin – nie z niezależnych badań, zostały jednak podsumowane i udostępnione w jednym dokumencie dostępnym za pośrednictwem internetu, co jest ich zaletą. Nie wszystkie województwa mogą się tym pochwalić.

Badania Pomorskiego Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności

Przykładem szerokiej międzysektorowej i regionalnej współpracy na rzecz poznawania potrzeb, charakteru i wielkości populacji osób bezdomnych są działania koordynowane przez Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności na terenie Trójmiasta i Województwa Pomorskiego. Obejmują one między innymi:

Zapewnianie stałej platformy wymiany informacji między wszelkimi instytucjami zaangażowanymi na rzecz bezdomnych w województwie, poczynając od organizacji pozarządowych, przez samorzady lokalne, samorząd województwa, kończąc na instytucjach naukowych;

---

⁹ Ustawa z 5 czerwca 1998r o samorządzie województwa

Prowadzenie cyklicznych badań naukowych, min, realizowanego co dwa lata od 2001 roku badania socjodemograficznego populacji bezdomnych w województwie pomorskim;
 Opracowanie i promocja propozycji standardów pomocy instytucjonalnej;
 Identyfikowanie luk w funkcjonujących programach adresowanych do tej grupy i wdrażanie usług na rzecz ich zlikwidowania np. streetworking.

Niewątpliwie Województwo Pomorskie posiada najlepszy w skali kraju system gromadzenia informacji na temat osób bezdomnych. Nie pozostaje to bez wpływu na jakość funkcjonującego tam systemu pomocy adresowanego do tej grupy. Dane uzyskane w badaniu *Socjodemograficzny portret Zbiorowości Ludzi Bezdomnych Województwa Pomorskiego* przeprowadzonego w grudniu 2005 roku pokazane są w tabeli 5.

Tabela 5. Socjodemograficzny Portret Zbiorowości Ludzi Bezdomnych Województwa Pomorskiego – podstawowe dane liczbowe

Rodzaj sytuacji mieszkaniowej	liczba osób	proporcje
placówki dla bezdomnych	1467	53,30%
zakłady penitencyjne	91	3,30%
szpitale i izby wytrzeźwień	118	4,30%
miejsca niemieszkalne	628	22,80%
działki altanki domki	449	16,30%
razem	2753	100%

Poziom miejski

Miasto Stołeczne Warszawa

W Warszawie od 1999 roku funkcjonuje system zbierania danych o osobach bezdomnych, podopiecznych placówek prowadzonych przez organizacje otrzymujące dofinansowanie z Biura Polityki Społecznej Urzędu Miasta. Wyjątkową cechą systemu jest gromadzenie danych z placówek prowadzonych przez różne organizacje, a także uzależnienie otrzymania dofinansowania ze środków miasta od prowadzenia rejestrów wewnętrznych i sprawozdawczości obejmującej liczebność i cechy charakterystyczne podopiecznych placówek.

Chociaż nie wszystkie organizacje uczestniczą w systemie statystyki z niego pochodzące można odnosić do populacji osób bezdomnych przebywających na terenie Warszawy. Według informatora *Bezdomni - gdzie szukać pomocy na terenie Warszawy*¹⁰, aktualizowanego pod koniec 2004 roku w mieście i okolicach funkcjonuje około 47 schronisk i noclegowni. Statystyki BPS dotyczące pierwszej połowy 2005 roku uzyskano w 30 placówkach.

¹⁰ *Bezdomni - gdzie szukać pomocy na terenie Warszawy*, opracowanie z serii "Poznaj Swoje Prawa", <http://pomocsposieczna.ngo.pl/x/1933?jsessionid=B539518F2BB0B9A97E3BAE43DE75C981.tomcat>

System jest oparty o Kartę Mieszkańca, jednolity kwestionariusz stosowany we wszystkich placówkach, wypełniany dla każdej osoby, która korzysta z pomocy stacjonarnej, przez co najmniej trzy dni. W kartach oprócz podstawowych danych identyfikacyjnych i zmiennych demograficznych znajdują się pytania dotyczące przyczyn i historii bezdomności, miejsca pochodzenia, ostatniego miejsca zameldowania, stanu zdrowia, długości pobytu w schronisku, zatrudnienia, sytuacji rodzinnej oraz działań pracownika socjalnego podjętych podczas pobytu mieszkańca w schronisku.

Raz na kwartał organizacje przesyłają sprawozdania zbiorcze opracowywane na podstawie kart, według stanu z końca kwartału. Na tej podstawie BPS przygotowuje kwartalne sprawozdania, udostępniane w wersji elektronicznej min. dla potrzeb naukowych na indywidualną prośbę badacza. Zestawienie podstawowych danych ilościowych zaprezentowano w tabeli 6.

Tabela 6. Liczba osób korzystających z placówek prowadzonych przez organizacje pozarządowe, otrzymujące wsparcie finansowe Biura Polityki Społecznej Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy.

Stan na dzień ¹¹ :	31 marca 2005	30 czerwca 2005	31 marca 2006
Ogółem	3496	3054	3702
Kobiety	521	1082	938
Mężczyźni	2973	1972	2764
Liczba placówek	30	30	27

Należy podkreślić, że placówki od lat korzystające ze wsparcia BPO, uczestniczące w systemie od momentu jego wprowadzenia zgromadziły bardzo wiele kart mieszkańców w swoich papierowych kartotekach. Wspólna analiza kart zgromadzonych przez wszystkie placówki wykraczająca poza rejestry pojedynczych schronisk pozwoliłaby na stworzenie dobrego portretu populacji osób bezdomnych w Warszawie na przestrzeni ostatnich lat. Karty mieszkańca zawierają dane pozwalające na jednoznaczną identyfikację osób, będące podstawą do eliminacji podwójnego liczenia przy ewentualnym połączeniu zbiorów. Przeprowadzenie takiej analizy wymagałoby jednak ujawnienia danych osobowych badaczom, co budzi wątpliwości wielu pracowników i kierowników schronisk oraz prowadzących je organizacji.

Zespoły ds. bezdomnych w strukturach państwowej pomocy społecznej

W niektórych większych miastach, w których problem bezdomności jest szczególnie widoczny lokalne ośrodki pomocy społecznej lub centra pomocy rodzinie wyodrębiają w swojej strukturze specjalistyczne zespoły ds. obsługi osób bezdomnych (np. Poznań, Gdańsk). Prowadzą one wewnętrzne bazy danych o osobach, którym udzielana jest pomoc w ramach ustawowych świadczeń z pomocy społecznej adresowanych do tej grupy. W konsekwencji nie dotyczą całości populacji bezdomnych przebywających na terytorium ich działania, bowiem nie wszyscy są uprawnieni lub korzystają ze świadczeń. Sporą grupę w tej kategorii stanowią osoby bezdomne nie spełniające

¹¹ Biuro Polityki Społecznej dnia 25 lipca 2006 roku nie dysponowało zestawieniami za III i IV kwartał 2005 roku.

kryterium dochodowego pomocy społecznej z powodu posiadania własnych stałych dochodów np. z tytułu renty inwalidzkiej. Bazy są wykorzystywane przez pracowników zespołów i im tylko dostępne. Są tworzone w oparciu o własne kwestionariusze.

Pojedyncze organizacje

W największych sieciowych organizacjach zaangażowanych na rzecz bezdomnych zauważalna jest tendencja do komputeryzowania i koordynowania systemów zbierania danych między poszczególnymi placówkami i oddziałami danej organizacji. Jest to uznane za konieczne dla podniesienia efektywności działań organizacji na rzecz jej podopiecznych. Barię wciaż jest niski poziom komputeryzacji i dostępu do Internetu, szczególnie w mniejszych organizacjach lub oddziałach organizacji działających na szczeblu lokalnym. Nie bez znaczenia pozostaje poziom komputerowych umiejętności pracowników placówek oraz dostępności ich czasu pracy. Cechą wspólną wszystkich podejmowanych działań na rzecz efektywniejszego zbierania danych o osobach bezdomnych jest zamknięcie ich w granicach jednej organizacji, jej oddziałów i placówek. Brakuje chęci i zrozumienia korzyści ze współpracy między organizacjami/instytucjami chociażby na poziomie lokalnym.

Niektóre organizacje informują o prowadzonych przez siebie badaniach naukowych. Jednak poza działalnością organizacji pomorskich, są to raczej deklaracje, lub ogłaszanie braku sprzeciwu wobec prowadzeniu systematycznych badań na temat swoich podopiecznych. Nie są one poparte deklaracjami dotyczącymi finansowania – raczej przeprowadzenie badań uzależnia się od tego, czy będą wolne środki, lub czy znajdzie się wolontariusz, który takie badanie zgodzi się przeprowadzić bez wynagrodzenia i bez środków. Raporty z nielicznych badań są trudno dostępne – bardzo rzadko są umieszczane w .pdf na stronach internetowych. Trzeba o nie prosić w organizacjach, których pracownicy często nie mają o nich pojęcia.

Poniżej opisano działania największych organizacji sieciowych na rzecz stworzenia, przekształcenia i uporządkowania wewnętrznych rejestrów o podopiecznych oraz prowadzenia badań naukowych.

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta to ogólnopolska organizacja specjalizująca się w udzielaniu pomocy bezdomnym mężczyznom. Posiada rozbudowaną sieć kół prowadzących w całym kraju min. noclegownie, schroniska i domy. We wrześniu 2005 roku Towarzystwo opracowało i przyjęło dokument pt. *‘Wartości i kierunki rozwoju’*, w którym znalazły się deklaracje dotyczące działalności badawczej organizacji:

Ukierunkowanie na świadczenie pomocy długofalowej i kompleksowej zmierzającej do zapobiegania i trwałego wyprowadzania z bezdomności stawia przed Towarzystwem wymóg wysokiego profesjonalizmu. Mając powyższe na uwadze, Towarzystwo inicjuje i wspiera badania naukowe nad

zjawiskiem bezdomności, metod zapobiegania oraz wyprowadzania z bezdomności, wykorzystuje w swej pracy zdobytą wiedzę i systematycznie podnosi kwalifikacje swoich członków, pracowników i wolontariuszy. (...) Dążąc do prawidłowego rozpoznania każdego przypadku i udzielenia pomocy w najbardziej odpowiedniej formie, Towarzystwo organizuje bazę danych osób bezdomnych¹².

Deklaracje te zostały skonkretyzowane w kolejnym dokumencie przyjętym przez Zarząd Towarzystwa pod koniec czerwca 2006 roku pt. *Strategia TPBA na lata 2006-15*¹³ w rozdziale poświęconym strategii informatycznej. Według niej dla realizacji misji Towarzystwa niezbędne jest szybkie wdrożenie systemu informatycznego. Warunkiem jego realizacji jest podniesienie poziomu komputeryzacji i dostępu do Internetu (W 2005 roku 39 kół posiadało jeden lub kilku komputerów, 22 nie posiadały ich wcale. Jedynie 27 kół miało dostęp do poczty elektronicznej, 14 własną stronę internetową. Jakość komputerów i oprogramowania posiadanego przez poszczególne placówki nie jest znana), przeszkolenie pracowników oraz stworzenie systemu baz danych. System miałby być dostępny uprawnionym użytkownikom za pośrednictwem strony internetowej. Jedną z baz miałyby dotyczyć bezdomnych mężczyzn, podopiecznych organizacji mających z nią jakikolwiek kontakt od 2000 roku. Byłaby dostępna pracownikom wszystkich placówek. Nie przewiduje się otwarcia jej na placówki prowadzone np. na tym samym terenie przez inne organizacje. Według założonego harmonogramu struktura systemu mogłaby powstać w ciągu dwóch lat.

Stowarzyszenie MONAR

Stowarzyszenie MONAR¹⁴ jest ogólnopolską organizacją od ponad dwudziestu siedmiu lat zajmującą się świadczeniem pomocy osobom uzależnionym od narkotyków oraz osobom bezdomnym. Posiada rozbudowaną sieć placówek ambulatoryjnych i stacjonarnych, w tym placówki Ruchu Wychodzenia z Bezdomności MARKOT. Wiele z nich zlokalizowanych jest poza terenami miejskimi, często na trudno dostępnych obszarach leśnych. Ruch ma charakter samopomocowy, jest prowadzony w dużej mierze przez osoby, które w przeszłości doświadczyły min. problemu bezdomności. Ze względu na położenie (wysokie koszty przyłączenia do odległej linii telefonicznych, brak zasięgu sieci GSM i dostępu radiowego) placówki borykają się z problemem dostępu do Internetu.

Utrudnia to zbieranie danych o świadczonej pomocy. Kierownicy placówek są obowiązani raz w miesiącu dostarczyć do Biura Zarządu Głównego dane o 'ruchu podopiecznych', w oparciu o formularz zawierający tabele dotyczące: liczby osób z podziałem na płeć, wiek, miejsce ostatniego zameldowania, obywatelstwo, długość pobytu, źródła dochodu, stan zdrowia, czas trwania

---

¹² Zarząd Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta, *Wartości i kierunki rozwoju TPBA*, www.bratalbert.org.pl, 24.06.2006,

¹³ *Strategia TPBA, Piąty obszar strategiczny - budowa zintegrowanego systemu informatycznego TPBA (Informatyzacja)*, uzyskane bezpośrednio od organizacji dn. 26.07.2006

¹⁴ Informacje uzyskane bezpośrednio od organizacji

bezdomności, liczbę osób, którym odmówiono przyjęcia, przyczynę bezdomności a także rodzaj udzielanej pomocy osobom spoza placówki, a także liczbę dzieci z podziałem ze względu na płeć, wiek, fakt z kim przebywają w placówce oraz stan zdrowia. Ponadto sporządza się raport roczny zawierający informacje zbiorcze. Jak wynika ze sprawozdania za 2005 rok, ośrodki Ruchu Wychodzenia z Bezdomności MARKOT dysponowały 4 576 miejscami, w 56 placówkach. Wśród nich było 17 domów dla samotnych matek z dziećmi, 2 noclegownie i 37 stacjonarnych domów dla osób bezdomnych. Z pomocy placówek w całym roku skorzystało 22 937 osób, w tym 21% kobiet. W dniu 31 grudnia 2005 w placówkach Ruchu Wychodzenia z Bezdomności MARKOT przebywało 1422 dzieci.

Ponieważ aktualny system nie gwarantuje eliminacji podwójnego liczenia, nie pozwala na dokładne śledzenie ruchu osób między placówkami ani na zbieranie szczegółowych danych dotyczących odbiorców programów, w 2005 roku stowarzyszenie rozpoczęło proces opracowania systemu baz danych, *przyszłego narzędzia do efektywnego zarządzania placówkami i programami Stowarzyszenia*¹⁵. W bazie mają znaleźć się informacje o poszczególnych placówkach, rodzaju udzielanej pomocy, kadry, zasobów rzeczowych oraz dane podopiecznych.

Projekt informatyczny bazy został opracowany i wstępnie przetestowany w pierwszej połowie 2006 roku. W pierwszym etapie z zasad obsługi zostali przeszkoleni pracownicy placówek z obszaru województwa mazowieckiego. Obecnie organizacja czeka na decyzję w sprawie przyznania środków na wdrażanie systemu na obszarze całej Polski (szkolenia i wyposażenie placówek w niezbędny sprzęt komputerowy). Niedługo ma rozpocząć się proces wprowadzania danych podopiecznych do bazy.

System baz powstaje jako narzędzie wewnętrzne MONARU, ma być dostępny za pośrednictwem Internetu uprawnionym użytkownikom (kierownikom placówek). Nie jest, na bieżącym etapie wdrażania, przewidziane rozszerzenie bazy np. na placówki prowadzone na danym terenie przez inne organizacje, ani integracja z istniejącymi bazami innych organizacji.

CARITAS Kielecka

Liczne inicjatywy badawcze na rzecz lepszego poznania populacji bezdomnych podejmuje CARITAS Diecezji Kieleckiej. Oprócz bazy danych o placówkach opisanej we wcześniejszej części raportu, w 2003 roku organizacja zrealizowała projekt stworzenia między-placówkowej bazy danych, której celem miało być śledzenie wędrowki podopiecznych między schroniskami. Z założenia, kierownik każdej placówki, która dostarczała do bazy dane o swoich podopiecznych, mógł z niej skorzystać, aby poznać wcześniejsze miejsca pobytu nowych osób zgłaszających się po pomoc. Baza była umieszczona na twardym dysku komputera w centrali i można było z niej skorzystać dzwoniąc do specjalnie wyznaczonej osoby posiadającej hasło dostępu. Zawierała

---

¹⁵ Monar sprawozdanie roczne 2005

zupełnie podstawowe dane podopiecznych: imię, pierwszą literę nazwiska, datę urodzenia oraz nazwy i adresy placówek stacjonarnych, z których pomocy korzystały.

Do projektu przystąpiło ok. dziesięciu oddziałów CARITAS, kilka placówek MONARU, kilkanaście placówek Towarzystwa Pomocy św. Brata Alberta oraz pojedyncze placówki lokalne. Przesłały one do centrali dane o około 8000 osób. Przy pierwszej aktualizacji – miały się one odbywać kilka razy w roku – materiały przysłało już znacznie mniej placówek. Środowisko zaczęło się obawiać zastrzeżeń ze strony Głównego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. CARITAS wystąpiła o opinię w sprawie legalności bazy, jednak nie otrzymała wiążącej odpowiedzi. Inspektor zacytował odpowiednie paragrafy ustawy nie rozstrzygając czy przedsięwzięcie jest czy nie jest zgodne z prawem. Projekt bazy został zawieszony – brak potwierdzenia legalności odstraszał potencjalnych partnerów a ich liczny udział w projekcie był warunkiem absolutnie podstawowym dla jego powodzenia.

CARITAS inicjuje i prowadzi również badania ankietowe. W latach 2004 – 2005 organizacja przeprowadziła trzy takie badania. Dotyczą one przyczyn bezdomności oraz stopnia zabezpieczenia potrzeb osób bezdomnych w gminach. Ankiety dla bezdomnych są dystrybuowane za pośrednictwem kierowników placówek – nie tylko CARITASU. Ankiety dla pracowników socjalnych są rozsyłane do ośrodków pomocy społecznej. Przy opracowaniu danych z ankiet organizacja współpracuje z naukowcami. Raporty z badań są dostępne w wersji elektronicznej w organizacji, niedługo mają się znaleźć na stronie internetowej.

Stowarzyszenie ‘Lekarze Nadziei’

Ciekawym i dużym zbiorem danych dysponuje Poradnia Zdrowia dla Bezdomnych¹⁶ prowadzona przez warszawskie Stowarzyszenie ‘Lekarze Nadziei’. Placówka działa od 1991 roku i od początku istnienia prowadzi rejestr pacjentów w postaci kart choroby, analogicznych do tych stosowanych w placówkach publicznej służby zdrowia. W 2000 roku część danych z rejestru została wprowadzona do komputera: imię i nazwisko, podstawowe dane demograficzne, wykształcenie oraz data pierwszej wizyty. W 2004 roku powstało opracowanie danych zgromadzonych w bazie. Zawiera ono podstawowe statystyki i jest dostępne w formie pisemnej w placówce. Według bazy danych od 1991 roku do lipca 2006 Poradnia udzieliła wsparcia ponad 7000 pacjentów.

Historia wizyt i kontaktów z placówką oraz historia choroby jest notowana wyłącznie w papierowych kartach choroby prowadzonych dla każdego pacjenta. Tam też znajdują się informacje o aktualnym miejscu przebywania, ostatnim stałym meldunku, początkach bezdomności, i uzależnieniach. Dane z kart nigdy nie były przedmiotem zbiorowego opracowania.

---

¹⁶ Informacje uzyskane bezpośrednio od organizacji

Raz na kwartał opracowywane są zestawienia statystyczne dotyczące pracy poradni na podstawie rejestru wizyt tzw. Książki Raportów. Są to zestawienia dotyczące pracy poradni: liczby wizyt u poszczególnych specjalistów. W zestawieniach nie ma danych dotyczących liczby pacjentów.

II. Rodzaje placówek i proponowane standardy a ETHOS

Od początku 2005 roku nie wykształciły się żadne nowe rodzaje instytucji czy form pomocy adresowane do osób bezdomnych. Wszystkie istniejące zostały opisane w Polskim Raporcie Statystycznym 2005. Nadal określenie rodzaju placówki czy też formy pomocy zależy wyłącznie od kryteriów i decyzji stosowanych przez prowadzącą organizację i nie jest jednorodne w skali kraju. Zbiór określeń stosowanych w nazwach placówek zawiera Tabela 7. Teoretycznie możliwe jest przyporządkowanie ich do określonych w ETHOS typów sytuacji mieszkaniowej, w jakiej mogą się znaleźć osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, jednak nie ma to większego znaczenia dla możliwości gromadzenia danych. Podział jest dalece umowny i uznaniowy, ponadto nie znajduje odzwierciedlenia w żadnych źródłach danych ani o placówkach ani tym bardziej o ich podopiecznych. Zbędną próbę przypisania ich do dwóch pierwszych kategorii koncepcyjnych ETHOS zaprezentowano w Tabeli 7.

Tabela 7. Rodzaje placówek a ETHOS

Kategoria koncepcyjna	Typ operacyjny	Określenia rodzajów placówek stosowanych w ich nazwach
Bez dachu nad głową	1 Mieszkanie w miejscach publicznych	Jadłodajnie łaźnie/pralnie punkty pomocy medycznej punkty porad streetwork
	2 Przebywanie w noclegowni i/lub z koniecznością spędzenia kilku godzin w ciągu dnia w miejscach publicznych	Ogrzewalnie Noclegownie
Bez miejsca zamieszkania	3 Schroniska dla bezdomnych/ zakwaterowanie tymczasowe	Schroniska (z określonym krótkim ale też w nieskończoność przedłużanym czasem pobytu) pokoje hostelowe (określony dłuższy czas pobytu)
	4 Schronienie dla kobiet	domy dla kobiet schroniska dla ofiar przemocy w rodzinie domy dla kobiet w ciąży i z małymi dziećmi domy samotnej matki
	5 Zakwaterowanie dla uchodźców i imigrantów	ośrodki dla uchodźców programy integracyjne dla uchodźców
	6 Opuszczający instytucje	Domy/schroniska dla osób opuszczających zakłady karne Szpitale charytatywne dla bezdomnych, mieszkania chronione dla absolwentów domów dziecka domy/hostele dla ciężko chorych bezdomnych
	7 Specjalistyczne zakwaterowanie wspierane	Mieszkania chronione, mieszkania kontraktowe, treningowe, readaptacyjne, wspierane mieszkania socjalne np. 'Druga szansa', wspólnoty,

Pewną nowością jest pojawienie się dwóch propozycji standaryzacji usług opisanych dokładniej w Raporcie o Polityce Społecznej 2006. Są one skonstruowane na różnych zasadach, jednak nie są ze

sobą sprzeczne i po niewielkim wysiłku koncepcyjnym mogą być zintegrowane. Propozycje te w większym stopniu opisują pożądany docelowy system usług niż dają wyraz funkcjonującym obecnie formom pomocy w całej ich różnorodności (np. w żadnej propozycji nie mieszczą się wspólnoty BARKI, ani programy wspieranego mieszkalnictwa dla osób posiadających własne lub prawie własne mieszkanie). Nie opisują też w całości możliwych sytuacji mieszkaniowych, w jakich osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością mogą się w Polsce znajdować np. zasiedlanie altanek w pracowniczych ogródkach działkowych. Nie jest to ich celem, jednak utrudnia porównanie z typami bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego określonymi w ETHOS. Ewentualną kompatybilność obydwu propozycji z Europejską Typologią Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego zaprezentowano w Tabeli 8.

Tabela 8. Kompatybilność standardów kieleckich i pomorskich z ETHOS.

Kielce	Typ operacyjny ETHOS	Pomerania
ogrzewalnia	2.	Ogrzewalnia
noclegownia		Noclegownia
stołówka	1.	
punkt wydawania odzieży i paczek żywnościowych		
punkt konsultacyjny i usługi medyczne		
łazienka i pralnia		
schronisko I	3.	Schronisko
schronisko II		
hostel-dom opieki	6.	dom dla bezdomnych
mieszkania kontraktowe, readaptacyjne, chronione	7.	mieszkania treningowe
poradnictwo i kluby (praca programowa długofalowa)		
kis lub cis		

III. Dane dla poszczególnych typów ETHOS

Szczegółowe informacje na temat polskich źródeł danych zamieszczone są w Matrycach, poniżej zamieszczono jedynie komentarze do pozycji, które wymagają tego, bowiem nie były zamieszczone, lub uległy zmianie w stosunku do informacji zawartych w Raporcie Statystycznym 2005. Jeśli niemożliwe jest przypisanie danych z określonego źródła polskiego do konkretnej definicji operacyjnej, przypisano je całemu typowi operacyjnemu. Podsumowanie zawiera Tabela 11 zamieszczona na końcu rozdziału.

2-3-4 przebywający w placówkach

Istnieją cztery źródła danych o osobach przebywających w placówkach dla osób bezdomnych. Dwa dotyczą obszaru całej polski, pozostałe mają charakter regionalny i lokalny-miejski. W żadnym nie

jest możliwe wyodrębnienie liczby osób przebywających w poszczególnych rodzajach placówek. Noclegownie, schroniska, placówki dla kobiet, placówki dla osób opuszczających zakłady karne są traktowane jednakowo. Dane z tych źródeł odnoszą się do tej samej grupy osób. Nie mogą być sumowane.

W statystykach pomocy społecznej wyodrębnia się liczby osób, które uzyskały wsparcie w formie schronienia – jest to jedna z trudnych sytuacji życiowych będąca podstawą do udzielenia świadczeń z pomocy społecznej. W 2005 roku było ich 12,122. Osoby uzyskujące świadczenie muszą spełniać warunek kryterium dochodowego pomocy społecznej, oznaczający, że ich dochody nie mogą przekroczyć 316 PLN miesięcznie. Jeśli są wyższe pomoc nie jest przyznawana. Według relacji działaczy i ekspertów takich osób jest sporo min. bezdomni pobierający renty inwalidzkie lub emerytury. Ponadto, jest wiele osób bezdomnych, które ze względów ideologicznych nie chcą korzystać ze wsparcia państwowej pomocy społecznej min. nie chcą poddawać się procedurze rodzinnego wywiadu środowiskowego, której przejście jest również warunkiem uzyskania świadczeń. Dane agregowane na poziomie Ministerstwa pochodzą z kwartalnych sprawozdań wszystkich ośrodków pomocy społecznej i ośrodków pomocy rodzinie – nie jest wykluczone, że osoby korzystają ze świadczeń w kilku miejscach. Ostateczne liczby nie są weryfikowane. Pod kątem podwójnego liczenia. Dane te można jedynie porównywać do analogicznych uzyskanych w poprzednich latach. Nie ma możliwości wykorzystania ich dla celów szacowania wielkości populacji osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie schronienia.

Kolejnym źródłem danych są statystyki uzyskiwane również w ramach państwowego systemu pomocy społecznej i dotyczą liczby osób korzystających ze wsparcia schronisk i noclegowni dla bezdomnych finansowanych z budżetów gmin i powiatów przeznaczonych na pomoc społeczną. Obejmują one placówki prowadzone zarówno przez samorząd terytorialny jak i organizacje pozarządowe. W 2006 roku były 16,143 takie osoby. Nie jest znany sposób uzyskiwania danych, jednak z pewnością opiera się on o deklaracje placówek i prowadzących je organizacji składane w procesie sprawozdawania z wykorzystania przyznanych dotacji. Dotyczą one liczb podopiecznych deklarowanych przez placówki. Nie jest możliwe określenie jakiej części spośród funkcjonujących placówek one dotyczą. Prawdopodobnie część osób liczona jest kilkakrotnie. Podobnie jak poprzednie dane nie mogą być wykorzystane do szacowania wielkości populacji osób bezdomnych korzystających z placówek udzielających schronienia.

5.1 Ośrodki dla uchodźców

W Polsce istnieje szesnaście ośrodków dla uchodźców i jeden centralny ośrodek recepcyjny. Trafiają do nich starający się o przyznanie statusu uchodźcy. Przeciętnie pod koniec miesiąca liczba osób zakwaterowanych we wszystkich ośrodkach oscyluje między 3000 a 3500. W wyniku procedury statusowej można uzyskać status uchodźcy, zgodę na pobyt tolerowany oraz zgodę na zamieszkanie

na czas oznaczony. Do grupy osób potencjalnie bezdomnych można zaliczyć osoby starające się o status – w 2005 roku było ich 6860 – oraz osoby, którym przyznano status uchodźcy, a przede wszystkim osoby, którym wydano zgodę na pobyt tolerowany. Ta ostatnia grupa jest narażona na bezdomność i wykluczenie mieszkaniowe w sposób szczególny, ponieważ w odróżnieniu od pozostałych grup nie ma zapewnionego miejsca zamieszkania (muszą opuścić ośrodki) i nie otrzymuje świadczenia integracyjnego (osoby o przyznanym statusie uchodźcy).

Tabela 9. Osoby, którym przyznano status uchodźcy, pobyt tolerowany, zamieszkanie na czas oznaczony

	2003	2004	2005
Status uchodźcy	24	840	1856
Pobyt tolerowany	1	34	44
Zamieszkanie na czas oznaczony	27	41	5

6.1 Opuszczający więzienia

Statystyki biura penitencjarnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej

W pierwszej połowie 2006 roku w polskich więzieniach znajdowało się średnio 87,000 w tym osoby skazane prawomocnymi wyrokami oraz osadzone w aresztach tymczasowych. Od 2000 (54,000) roku liczba ta gwałtownie rośnie. W 2005 roku zwolniono ponad 90,000 osób. Teoretycznie wszystkie mogą ubiegać się o pomoc w przygotowaniu do życia po opuszczeniu zakładów na pół roku przed końcem wyroku, jednak w praktyce robi to garstka. Pomoc ta jest udzielana przez wychowawców, których praca jest koordynowana przez Biuro Penitencjarne. Według rejestrów Biura problematyka mieszkaniowa dotyczyła 3180 osób, które w 2005 roku wystąpiły o pomoc. Na ich rzecz podjęto różne działania min. zorganizowano miejsca w schroniskach lub noclegowniach dla bezdomnych oraz skierowano do domów pomocy społecznej. Szczegółowe dane w Tabeli 10.

Tabela 10. Pomoc Biura Penitencjarnego w zapewnieniu miejsca zamieszkania, utrzymaniu dotychczasowego mieszkania lub uzyskaniu lokalu z zasobów gminy, umieszczenia w schroniskach dla bezdomnych oraz skierowania do domów pomocy społecznej w 2005

Problematyka mieszkaniowa	
interwencje w sprawie utrzymania dotychczasowego mieszkania lub pozyskania nowego lokalu	1557
Zapewnienie miejsca w noclegowniach lub schroniskach	761
Skierowanie do domów pomocy społecznej	104
Razem	2422

Zdaniem praktyków z biura penitencjarnego z wcześniejszej pomocy w sprawach mieszkaniowych nie korzystają wszystkie osoby, które jej potrzebują i mogłyby na niej skorzystać. Osadzeni w

ostatniej chwili przyznają się, do braku miejsca zamieszkania na wolności, bowiem uregulowana sytuacja rodzinna i mieszkaniowa są warunkiem otrzymania przepustek podczas odbywania kary. Przepustek nie dostaną osoby, które planują ją spędzić w schroniskach dla bezdomnych.

Wśród pracowników więziennictwa funkcjonuje opinia o istnieniu pewnej grupy osób bezdomnych, np. uchylających się przez płaceniem alimentów, które w okresie zimowym zgłaszają się do aresztów i więzień w celu odbycia wcześniej orzeczonej kary. Nie bez znaczenia pozostaje fakt dostępu osadzonych do opieki medycznej obejmującej np. protetykę i stomatologię – usługi niedostępne dla nich na wolności. Biuro Penitencjarne nie dysponuje jednak odpowiednimi statystykami pozwalającymi na zweryfikowanie tej opinii.

6.2 Opuszczający szpitale

Nie ma w Polsce rejestru pozwalającego na określenie liczby osób bezdomnych przebywających w szpitalach, lub osób zagrożonych bezdomnością po ich opuszczeniu. Biura statystyczne szpitali prowadzą liczbowe rejestry świadczeń, udzielonych osobom nieubezpieczonym, które otrzymały darmowe świadczenia zdrowotne w wyniku przyznania ich decyzją wójta, burmistrza lub prezydenta. Nie wszystkie te osoby są bezdomne. Jednocześnie nie wszystkie osoby bezdomne to osoby nieubezpieczone – część posiada prawo do opieki zdrowotnej z tytułu pobierania różnego rodzaju świadczeń np. zasiłku dla bezrobotnych czy renty.

W jednym z warszawskich szpitali fakt bezdomności jest stwierdzany na podstawie deklaracji pacjenta i odnotowywany w karcie choroby. Dane o tych osobach gromadzone są przez pielęgniarki społeczne zatrudnione w szpitalu. Ich praca polega na dopilnowaniu procedury przyznania prawa do świadczeń, wyjaśnieniu sytuacji formalnej pacjenta np. ustaleniu tożsamości, prawa do świadczeń z pomocy społecznej itd. oraz znalezieniu miejsca pobytu po opuszczeniu szpitala. Pielęgniarki prowadzą na własny użytek zeszytowy rejestr osób bezdomnych, którym udzieliły pomocy. Zawiera on imiona i nazwiska, miejsce ostatniego zameldowania lub pobytu, numer dowodu osobistego oraz datę urodzenia. Dane z zeszytu nie są przekazywane nadrzędnym komórkom szpitala do celów statystycznych.

Wsparcie na usamodzielnienie

Osoby opuszczające różnego rodzaju instytucje opiekuńcze min. rodziny zastępcze, domy dziecka, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, placówki opiekuńczo wychowawcze, zakłady poprawcze, zakłady karne, schroniska dla nieletnich, domy dla młodzieży niesprawnej intelektualnie i inne mogą starać się o pomoc państwa *mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem*. Pomoc jest udzielana w formie pieniężnej i przeznaczana na określone cele: usamodzielnienie, kontynuowanie nauki, uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz pomocy rzeczowej

na zagospodarowanie. Dane są elementem statystyk pomocy społecznej. Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych otrzymało w 2005 roku 809 osób.

7. Specjalistyczne zakwaterowanie wspierane

Wspierane mieszkania socjalne

Wolski program reintegracji społecznej 'Druga Szansa' dysponuje kilkunastoma lokalami socjalnymi, których lokatorzy wyselekcjonowani mieszkańcy warszawskich schronisk dla bezdomnych objęci są specjalistycznym wsparciem pod kątem utrzymania ich aktualnej sytuacji mieszkaniowej. Są zameldowani w lokalach na czas określony, z możliwością uzyskania stałego meldunku i prawa do lokalu po upływie dwuletniej próby. Obecnie 16 uczestników programu posiada lokale, dwoje kolejnych czeka na ich przyznanie z lokalowych zasobów gminy.

Wolski program jest nowatorskim sposobem zapewnienia mieszkań wspieranych osobom bezdomnym, które uregulowały swoją sytuację życiową, posiadają pracę i potrzebują wsparcia w pierwszym okresie samodzielności mieszkaniowej. Wymaga promocji i wdrażania na szerszą skalę.

Mieszkania chronione

Statystyki pomocy społecznej zawierają liczbę *osób usamodzielnianych opuszczających instytucje finansowane z budżetów gmin i powiatów*, które korzystają z mieszkań chronionych. Bardzo długo mieszkania chronione były traktowane jako element systemu pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi i do tej grupy adresowane. W konsekwencji niewielkim stopniu z tej formy pomocy korzystają osoby bezdomne.

W 2005 roku były 672 takie osoby.

Tabela 11. Polskie źródła danych dla poszczególnych typów ETHOS

Kategoria koncepcyjna		Typ operacyjny		Definicja operacyjna	Polskie źródła danych
Bez dachu nad głową	1	Mieszkanie w miejscach publicznych	1.1 1.2	Spanie pod chmurką Podopieczni streetworkerów	1. 1 Przebywanie w miejscach niemieszkalnych PFWB*
	2	Przebywanie w noclegowni i/lub z koniecznością spędzenia kilku godzin w ciągu dnia w miejscach publicznych	2.1 2.2	Placówki bezpośredniego dostępu np. garkuchnie, punkty pomocy medycznej Zaaranżowane na jedną lub kilka nocy (np. w tanim hotelu)	2-3-4 Mieszkańcy placówek PFWB 2-3-4 Mieszkańcy placówek Biuro Polityki Społecznej Warszawy 2-3-4 Otrzymali pomoc w formie schronienia, Pomoc Społeczna 2-3-4 Osoby przebywające w schroniskach finansowanych z budżetów gmin i powiatów na pomoc społeczną, Pomoc Społeczna
Bez miejsca zamieszkania	3	Schroniska dla bezdomnych/ zakwaterowanie tymczasowe	3.1 3.2 3.3 3.4	Schronisko krótkiego pobytu Zakwaterowanie tymczasowe (bez określonego czasu pobytu) Zakwaterowanie tymczasowe (z określonym czasem pobytu) Zakwaterowanie tymczasowe (dłuższy pobyt)	5.1 Przyznany status uchodźcy lub pobyt tolerowany, URIC** 5.1 Ubiegający się o przyznanie statusu uchodźcy, URIC 5.2 Przyznane wizy repatriacyjne, URIC
	4	Schronienie dla kobiet	4.1 4.2	Zakwaterowanie w schronisku Wspierane mieszkalnictwo	
	5	Zakwaterowanie dla uchodźców i imigrantów	5.1 5.2 5.3	Ośrodki recepcyjne Zakwaterowanie dla repatriantów Zakwaterowanie dla migrujących pracowników	6.1 Proszący o pomoc w rozwiązaniu problematyki mieszkaniowej, BP CZSW*** 6.1 Bezdomni przebywający w zakładach karnych PFWB; 6.2 Przebywający w szpitalach i izbach wytrzeźwień, PFWB 6. Pomoc na usamodzielnienie dla opuszczających instytucje, Pomoc Społeczna
	6	Opuszczający instytucje	6.1 6.2	Instytucje penitencjarne/karne Szpitale i instytucje opiekuńcze	7.1 Wspierane mieszkania socjalne – WPRS**** 7.2 Mieszkania chronione dla usamodzielnianych osób opuszczających instytucje finansowane z budżetów gmin i powiatów, Pomoc Społeczna
	7	Specjalistyczne zakwaterowanie wspierane	7.1 7.2 7.3 7.4	Wspierane mieszkania Wspierane mieszkania zbiorowe Foyer (ośrodki dla młodzieży) Zakwaterowanie dla nieletnich rodziców	
Niezaabezpieczone zakwaterowanie	8	Bez umowy najmu	8.1 8.2	Zamieszkujący czasowo u rodziny lub przyjaciół (nie z wyboru) (dane dot. mieszkalnictwa i dane z instytucji pomocy społecznej) Zamieszkiwanie w pomieszczeniu z niestandardową umową najmu lub podnajmu (z wyłączeniem squattingu)	
	9	Z nakazem eksmisji	9.1 9.2	Lokatorzy z nakazem eksmisji Lokatorzy z nakazem zwrotu mienia	9.1 Wykonane eksmisje bez zapewnienia lokalu socjalnego, Ministerstwo Sprawiedliwości; 9.1 Eksmisje pozostałe do wykonania bez zapewnienia lokalu socjalnego, Ministerstwo Sprawiedliwości

	10	Zagrożenie przemocą	10.1	Mieszkający pod groźbą przemocy ze strony partnera lub członka rodziny (statystyki policji)	10.1 Liczba ofiar przemocy w rodzinie w ramach procedury niebieskie karty
Nieodpowiednie zakwaterowanie	11	Konstrukcje tymczasowe	11.1	Domy na kółkach/przyczepy kempingowe (nie będące zakwaterowaniem wakacyjnym)	11. Przebywający na działkach, altankach i domkach, PFWB
			11.2	Nielegalne zajmowanie przestrzeni (np. romowie, podróżnicy, cyganie)	
			11.3	Nielegalne zajmowanie budynków czyli squatting	
	12	Mieszkania substandardowe	12.1	Zamieszkane lokale nie nadające się do zamieszkania według ustawowego standardu krajowego	Brak danych 2005/6
	13	Skrajne przeludnienie	13.1	Osoby zamieszkujące poniżej krajowej normy skrajnego przeludnienia	Brak danych 2005/6

* Pomorskie Forum Wychodzenia z bezdomności; ** Urząd ds. Repatriacji i Cudzoziemców; *** Biuro Penitencjarne Centralnego Zarządu Służby Więziennej; **** Wolski Program Reintegracji Społecznej Druga Szansa

Konkluzje

Brak źródeł danych pozwalających na określanie wielkości populacji bezdomnych w Polsce innych niż szacunki eksperckie. Dostępne dane oparte o rejestry administracji lub niezależne badania są:

- fragmentaryczne – dotyczą części osób, placówek, form pomocy;
- trudno dostępne – większość informacji trzeba zdobywać przez telefon w indywidualnym kontakcie z urzędnikami lub pracownikami organizacji – nie ma ich na stronach internetowych a wyniki badań nie są publikowane;
- lokalne - za większość usług i form pomocy adresowanych do bezdomnych odpowiadają samorządy lokalne, one też prowadzą statystyki, z których tylko niewielka część jest agregowana w zestawienia ogólnokrajowe.

Największe sieciowe organizacje pozarządowe prowadzące kilkadziesiąt placówek dla bezdomnych w skali kraju podejmują działania na rzecz posiadania lepszego systemu gromadzenia danych o swoich podopiecznych. Obejmują one stworzenie interaktywnych i między-placówkowych systemów baz danych pozwalających na śledzenie losów podopiecznych placówek. Niestety żadna z projektowanych i wdrażanych baz nie przewiduje otwarcia lub nawet częściowej integracji i danymi gromadzonymi przez placówki spoza organizacji. Wszystkie projekty mają charakter wewnętrzny. Ich wdrożenie nie przyczyni się znacząco do możliwości określania wielkości populacji bezdomnych w skali kraju, ani nawet na poziomie danej społeczności lokalnej np. dużego miasta, na którego terenie bezdomność się koncentruje.

Widoczne jest zmęczenie organizacji powodowane brakiem standardów usług, co owocuje propozycjami porządkującymi. Są one oddolne, inicjowane przez organizacje lub ich porozumienia. Prawdopodobnie ukrytym celem jest doprowadzenie do odpowiedniej dywersyfikacji źródeł finansowania pozwalającej organizacji prowadzącej placówkę ubiegać się o odpowiednie dofinansowanie od samorządu lokalnego proporcjonalne do uzgodnionego standardu. Póki co każda placówka otrzymuje dofinansowanie na zapewnienie 'miejsca noclegowego' bez względu na to, czy jest ono w noclegowni czy schronisku. Z tego względu prawdopodobnie proponowane standardy w większym stopniu opisują pożądany docelowy system pomocy niż odzwierciedlają panujący. Może to być przeszkodą w ich wdrażaniu zważywszy, że większość placówek jest prowadzonych przez lokalne, niewielkie i ceniące swoją niezależność organizacje.

Zidentyfikowane rodzaje pomocy, czy też placówek zarówno na poziomie baz danych jak i standardów nie odzwierciedlają w pełni funkcjonującego systemu. Na poziomie baz brakuje rozwijanego mieszkalnictwa wspieranego w formie mieszkań kontraktowych czy treningowych oraz programów pozyskiwania dla bezdomnych lokali z dostępnych zasobów gmin w postaci mieszkań

sojalnych lub chronionych. Są to działania prowadzone na niewielką skalę, jednak chociażby ze względu na promocję powinny być odnotowane. Standardy pomocy instytucjonalnej nie zawierają żadnych propozycji wsparcia dla osób wychodzących z bezdomności, które weszły na wolny rynek mieszkaniowy. Wszystkie usługi świadczone na rzecz bezdomnych w Polsce w ramach systemu pomocy dla bezdomnych są udzielane w budynkach, lokalach należących bądź też administrowanych przez organizacje. System stworzony przez organizacje w oparciu ich doświadczenie i określone wzory finansowania ze strony ustawowo odpowiedzialnych instytucji państwa przede wszystkim samorządu lokalnego jest adresowany do osób bezdomnych. Zagrożeni bezdomnością lub wykluczeniem mieszkaniowym są poza.

Większość źródeł danych została opisana, ponieważ po prostu istnieją. Zostały przypisane określonym kategoriom ETHOS, ponieważ posiadają znamiona części wspólnych. Żadne właściwie, oprócz regionalnych z pomorskiego, ewentualnie statystyk warszawskich, danych gromadzonych przez policję oraz dotyczących eksmisji nie nadają się do określania wielkości grup znajdujących się w danej 'sytuacji mieszkaniowej'.